تاریخ (۲)

از بعثت پیامبر اسلام تا پایان صفویه

محتوای ویژهٔ کتاب

- مفاهیم آموزشی
- پاسخ به تمامی جست‌وجو و کاوش‌ها
- پاسخ به تمامی فعّالیت‌ها و پرسش‌های نمونهٔ کتاب درسی
- ✪ موارد مهم و سؤال های امتحانی
- ارزشیابی مستمر همراه با پاسخ و بارم‌بندی
- جدول بودجه‌بندی
- آزمون‌های پایانی دی و خرداد همراه با پاسخ و بارم‌بندی

فایده‌های کتاب

حتماً دوست دارید یه روزی یه روانشناس عالی، یه تاریخ دان خوش‌فکر یا یه وکیل فعال باشید، اما نگرانید که چطور می‌تونید این همه کتاب شبیه اما متفاوت رو بخونید؟ چطور می‌تونید که منطق فلسفی داشته باشید و غم اقتصاد جامعه رو نخورید و تاریخ و جغرافی رو توی سرتون فروکنید. جوابش یه معلم همه فن حریفه به اسم دروس طلایی که حاضره همه جا بهتون کمک کنه. برای هر درسی یه درسنامهٔ خلاصه و کامل و حاضر و آماده داره و سؤالای منبع‌دار. حتی تا کنکور همراهتونه و توی ارزشیابی و آزمونای آخر درساش تست‌های منبع‌دار داره. اون حتی به جای شما هم مسائل رو بررسی و تحلیل کرده. می‌بینید حالا به جای نگرانی می‌تونید این خشتا رو دونه دونه صاف بچینید و به ثریا برسید.

فصل ۱: تاریخ‌شناسی

درس ۱: منابع پژوهش در تاریخ اسلام و ایرانِ دوران اسلامی

مفاهیم آموزشی

گونه‌های منابع تاریخی از ظهور اسلام تا پایان عصر صفوی عبارت‌اند از:

۱- ✪ **منابع غیرنوشتاری**
- الف) مُحَوّطه‌ها و بناهای تاریخی: کاروان‌سراها، قلعه‌ها، زیارتگاه‌ها، مساجد، کلیساها، بنادر و ...
- ب) ابزار و وسایل دست‌ساختهٔ انسان: انواع پوشاک، جواهرات، ابزارهای کشاورزی، ظروف، اشیای هنری مثل مجسمه‌ها، سازهای موسیقی و ...
- پ) آثار شفاهی: افسانه‌ها، اساطیر، خاطرات شفاهی، ادبیات عامیانه (داستان‌های تاریخی، قهرمانی، اخلاقی، رمزی و ...)

۲- ✪ **مراجع و منابع نوشتاری**
- الف) کتاب‌های تاریخی
  - ۱) تاریخ‌های عمومی
  - ۲) تاریخ‌های محلی
  - ۳) تاریخ‌های سلسله‌ای
  - ۴) تک‌نگاری
  - ۵) تاریخ‌های منظوم
- ب) سفرنامه‌ها
- پ) نوشته‌های جغرافیایی
- ت) ادبیات و متون ادبی
- ث) سیاست‌نامه‌ها و اندرزنامه‌ها
- ج) سایر نوشته‌ها

@KonkurVIPBook

الف) انواع کتاب‌های تاریخی

۱) ✪ تاریخ‌های عمومی: زمان نگارش: از قرن سوم هجری تا اواخر عصر قاجار رواج داشت. موضوع تاریخ عمومی: نگارش تاریخ جهان از آفرینش عالم آغاز می‌شد و زندگی اساطیری ایران تا پایان سلسلهٔ ساسانی، تاریخ اسلام و سلسله‌های ایرانی تا زمان حیات مؤلف نوشته می‌شد.
مثال: تاریخ طبری از محمدبن جریر طبری

۲) تاریخ‌های محلی: انگیزهٔ اصلی نویسندگان در این نوع از تاریخ‌نگاری، ثبت و ضبط رویدادهای تاریخی، بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی و نگارش زندگی‌نامهٔ مفاخر و مشاهیر محلی بوده است. **مثال:** تاریخ سیستان (مؤلف ناشناخته)

۳) تاریخ‌های سلسله‌ای: فرمانروایان بزرگ و کوچک به‌منظور ثبت و ضبط رویدادهای دوران خود معمولاً افراد ادیب و دانشمند را تشویق و مأمور به تدوین رویدادها می‌کردند. این نوع تاریخ‌نویسی با تاریخ‌نویسی محلی پیوستگی یافت. **مثال:** تاریخ بیهقی اثر ابوالفضل بیهقی

۴) تک‌نگاری: زمان نگارش: از دورهٔ تیموریان مرسوم شد. موضوع: تاریخ زندگی یک فرمانروا به‌صورت متمرکز و ویژه نوشته می‌شد. **مثال:** کتاب «عَجائب المقدور فی نوائب تیمور» (زندگی شگفت‌آور تیمور) از ابن عربشاه

۵) تاریخ‌های منظوم: زمان نگارش: از دورهٔ مغولان رایج شد. موضوع: رویدادهای تاریخی به‌صورت نظم (شعر) نگارش می‌شد.
مثال: شاهنامهٔ فردوسی

ب) سفرنامه‌ها

این آثار، اطلاعاتی از تاریخ اجتماعی، فرهنگی و جغرافیای تاریخی سرزمین‌های مختلف ایران را به‌صورت سفرنامه ارائه داده‌اند.

ج) نوشته‌های جغرافیایی

موضوع: آداب و رسوم، فرهنگ، معیشت، وضعیت اقتصادی، نظامی، راه‌ها، بندرها، نژاد، زبان و مرز سرزمین‌ها و حکومت‌های محلی
مثال: المسالک و الممالک از نویسندگان مختلف از جمله ابن خردادبه

د) ادبیات و متون ادبی

نویسندگان و شاعران رویدادهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، عقاید دینی و فلسفی رایج عصر خود را در متون نظم و نثر منعکس کرده‌اند.
مثال: انوری در قصیدهٔ نامهٔ اهل خراسان، سعدی در بوستان و گلستان و حافظ در دیوانش

هـ) سیاست‌نامه‌ها و اندرزنامه‌ها

موضوع: شیوهٔ کشورداری و مناسبات حکومت و مردم، چگونگی ادارهٔ کشور و نهادهای اداری، اقتصادی، نظامی و فرهنگی است. **مثال:** سیاست‌نامهٔ خواجه نظام‌الملک توسی در عصر سلجوقی اندرزنامه‌ها به اخلاق کشورداری و مناسبات اخلاقی فرمانروا و مردم می‌پردازد. **مثال:** قابوس‌نامه از عنصرالمعالی (قرن ۵).

و) ✪ سایر نوشته‌ها
- الف) طبقات و انساب و فرهنگ‌نامه‌های زندگی‌نامه‌ای
- ب) اسناد حکومتی مانند فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، اسناد اقتصادی و فرهنگی و منشآت (نامه‌ها)
- ج) متون تقویمی و گاه‌شماری
- د) متون فلسفی و کلامی و فقهی
- هـ) نوشته‌های روی سکه‌ها

@KonkurVIPBook

فعّالیت ۱ ۲

کارآگاه، برای بررسی ... ؟ شواهد، اسناد و مدارک کافی و مطمئن
آیا او بدون ... ؟ خیر
قاضی چطور؟ آیا ... ؟ خیر
با راهنمایی دبیر ... . مورخ مانند یک قاضی برای نتیجه‌گیری و صدور حکم نیاز به بررسی اسناد و شواهد دارد. او می‌تواند با بررسی روابط بین اجزا و بخش‌های مختلف یک موضوع، استنباط کند، اسناد و شواهد نادرست را کنار گذارد و روی شواهد درست و مستند تمرکز کند تا حکم نهایی را صادر کند.

فکر کنیم و پاسخ دهیم ۳

به نظر شما ... . اطلاعات فرهنگی مانند طرز تفکر، عقاید، آداب و رسوم پیشینیان، سنت‌های مردم آن دوره، نگرش‌ها، انگیزه‌ها و علایق مردم، نحوهٔ آموزش و پرورش افراد و نیز اطلاعات سیاسی و اقتصادی مانند روابط مردم با حاکمان یا داد و ستدهای بازرگانی و...

فعّالیت ۲ ۵

متن زیر دربارهٔ ... .

۱- اطلاعات ارائه شده در متن فوق بیشتر در بررسی کدام حوزه از تاریخ کاربرد دارد؟ تاریخ سیاسی و حکومتی و نیز حوزهٔ مذهبی و اعتقادی مردم آن دوره

۲- به نظر شما میرخواند چه دیدگاهی نسبت به شیخ حسن جوری دارد؟ میرخواند با دیدگاه واقع‌گرایانه و بی‌طرف به بازگوکردن مطلب می‌پردازد و در این متن کمتر موضع‌گیری داشته است.

۳- با توجه به متن فوق، آیا می‌توان گفت میرخواند نسبت به مغولان با دیدگاه انتقادی قلم زده است؟ خیر

کاوش خارج از کلاس ۶

با توجه به ... .

۱- چه موضوعی را انتخاب کردم؟ پاسخ پیشنهادی: به عنوان مثال می‌توان کتابی تاریخی دربارهٔ شهر تهران را انتخاب کرد: کتاب طهران قدیم نوشتهٔ جعفر شهری، انتشارات: تهران، نشر معین (۱۳۸۱) این کتاب دربارهٔ تاریخ اجتماعی و سیاسی شهر تهران در پنجاه سال گذشته است.

۲- چرا انتخاب کردم؟ برای پی بردن به موقعیت گذشتهٔ شهر خود و اهمیت آن، نقش مردم شهر در تحولات گذشتهٔ شهر و کشور تا زمان حاضر

۳- اهمیت این موضوع در چیست و چه تأثیری در اوضاع و احوال امروز شهر و استان من دارد؟ کمک به شناسایی هویت جمعی و بافت اجتماعی و فرهنگی این شهر از گذشته تا به حال، درک روح فرهنگی حاکم بر شهر، نقش جریان‌های اجتماعی در ادارهٔ شهر و شناسایی آن و ...

فعّالیت ۳ ۶

قسمتی از متن ... .

۱- به نظر شما متن فوق به عنوان بخشی از یک کتاب تاریخی از نوع تک‌نگاری، حاوی چه نوع اطلاعاتی است و از چه اهمیتی برخوردار است؟ سیاست جنگی تیمور، شخصیت و اخلاق تیمور و رفتارهای او، کشتار مردم اصفهان و تاریخ مبارزات آنها، مصیبت‌های وارده به مردم اصفهان و خصلت‌های سپاه تیمور و ... (شخصیت فرمانروا و نحوهٔ فرمانروایی‌اش)

۲- با توجه به متن، آیا نگاه ابن عربشاه نسبت به سیاست‌های تیمور منتقدانه است؟ به چه دلیل؟ بله، به دلیل نکوهشی که از کشتار تیمور و سپاهش می‌کند و از صفاتی که برای آنها به‌کار می‌برد؛ مانند: تبهکاری، آزاررسانی، تطاول، سگ گزنده، پلنگ درنده و ...

فعّالیت ۴ ۸

متن‌های زیر... .

۱- از متن‌های فوق برای تحقیق در چه موضوع یا موضوع‌هایی از تاریخ ایران می‌توان استفاده کرد؟ تاریخ معماری شهری در ایران، فرهنگی، اقتصادی و بازرگانی، اجتماعی و اخلاقیات مردم

۲- چه تفاوت یا شباهتی میان اطلاعات ارائه شده در متن ۱ و ۲ وجود دارد؟ شباهت‌ها: رونق اقتصادی و به دنبال آن معماری و شهرسازی پیشرفتهٔ آن عصر، میزان بالای امنیت و عمران و آبادی، فراوانی محصولات باغستان‌ها و دیدگاه‌های مثبت نویسندگان متن تفاوت‌ها: کمبود منابع آب در شهر قزوین و فراوانی منابع آب در اصفهان

۳- اطلاعات ارائه شده در این دو متن، از نظر موضوع و محتوا، چه تفاوتی با مطالب متن نقل شده در فعالیت ۳ دارد؟ در حالی که در این دو متن از عمران و آبادی و امنیت شهرها (قزوین و اصفهان) و به دنبال آن از رونق اقتصادی و کشاورزی این شهرها سخن گفته می‌شود، در گزارش ابن عربشاه از ناامنی و کشتار هولناک مردم اصفهان در اثر حملات تیموریان سخن گفته می‌شود تا جایی که هیچ کسی در اثر هجوم تیموریان زنده نماند و اصفهان ویران گردید.

کاوش خارج از کلاس ۹

به پنج گروه ... . پاسخ پیشنهادی: سفرنامه شاردن از دورهٔ صفویه اطلاعاتی در مورد آب و هوای ایران، داروهای گیاهی، میوه‌ها، گل‌های ایران، فلزات و کانی‌ها، مکتب‌ها، مدرسه‌ها، طرز تحصیل و نوع سخن گفتن ایرانیان، باورهای ایرانیان، ویژگی حکومت، اقتصاد سیاسی، نیروهای نظامی، انضباط سپاه، وضع اصناف، معماری و فضای درونی منازل، گیاهان و بوته‌ها و ... دارد.

او در بخشی از کتاب خود توجه و احترام ایرانیان به علوم و دانش‌ها و دانشمندان را می‌ستاید و از سوی دیگر از گرایش آنها به کلّی‌نگری و نداشتن ضابطهٔ مشخّص علمی خرده می‌گیرد. به نظر او ایرانیان به جای اینکه شاخه‌های علمی را فراگرفته و گسترش دهند به دور باطل کلی‌نگری و کلی‌گویی در باب دانش‌ها افتاده‌اند.

فعالیت ۵ — ۹

آیا اقلیم‌های گوناگون ... . بله، اقلیم‌های گوناگون در کشور ما گونه‌هایی از زندگی‌های کشاورزی، دامداری و عشایری، روستایی و شهری و ... و آداب و رسوم و سنت‌های محلی خاص را پدید آورده مانند زندگی بختیاری‌ها، زندگی و آداب و رسوم ساحل‌نشینان، کوه‌نشینان و ... ، این خود نوع پوشاک، اعتقادات و پرورش افراد را متفاوت کرده است.

فعالیت ۶ — ۹

متن زیر از ... :

۱- به نظر شما اطلاعات مندرج در این متن در کدام حوزهٔ تاریخی کاربرد دارد؟ تاریخ اقتصادی، بازرگانی و فرهنگی (کسب اطلاعاتی دربارهٔ فعالیت‌ها و رابطهٔ اقتصادی بین مناطق مختلف جهان درگذشته)

۲- چه تفاوتی میان محتوای این متن و متن‌های نقل شده در فعالیت‌های ۱ و ۳ وجود دارد؟ متون قبلی (در فعالیت۳) بیشتر به موضوعات نظامی و اجتماعی اشاره دارد ولی این متن به موضوع بازرگانی و اقتصادی می‌پردازد.

۳- به نظر شما بر اساس چه استدلالی می‌توان به این متن به عنوان یک شاهد و مدرک تاریخی استناد کرد؟ اول آنکه گویندهٔ متن خود شاهد این گفت‌وگو بوده یعنی ماجرا را براساس شنیده‌های خود نقل کرده و در زمان او اتفاق افتاده و دیگر آنکه به درستی از کالاهایی نام برده که در سرزمین‌های مختلف، رونق داشته است. (قابل اثبات است.)

۴- برداشت آزاد شما از متن چیست؟ استدلال کنید. متن علاوه بر جنبهٔ تاریخی، جنبهٔ ادبی هم دارد و بیانگر نگرش نویسنده و اعتقادات عصر او می‌باشد. همچنین به دلیل اسامی شهرهایی که ذکر می‌کند، حوزه‌های تجاری بازرگانان ایرانی را نشان می‌دهد.

فعالیت ۷ — ۱۱

متن زیر از ... .

۱- اطلاعات مندرج در این متن برای بازشناسی کدام حوزه از تاریخ سلجوقیان مفید است؟ تاریخ اداری - دیوانی و نظارت و ضوابط حکومتی

۲- از دیدگاه شما چرا باید سیاست‌نامه را یک منبع تاریخی بدانیم؟ چون خواجه نظام‌الملک به عنوان وزیر دستگاه حکومت سلجوقی بسیاری از اسناد و فرمان‌های حکومتی را صادر می‌کرد و در کارهای سیاسی نقش فراوانی داشت. او خود در جریان بسیاری از وقایع بوده از این رو کتاب او منعکس کنندهٔ دیدگاه و اعمال او در آن عصر می‌باشد.

پرسش‌های نمونه — ۱۲

۱- ✪ منظور از منابع ... . منابعی هستند که به‌صورت نوشته یا کتاب‌های تاریخی در دسترس نیستند، یعنی کسی آنها را به نگارش در نیاورده است، بلکه به‌صورت بناها و محوطه‌های تاریخی، دست‌ساخته‌های انسان‌ها و یا به‌صورت آثار شفاهی در پژوهش‌های تاریخی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

۲- ✪ تفاوت‌ها و شباهت‌های ... . از نظر زمانی تاریخ عمومی از آغاز آفرینش انسان تا تحولات دورهٔ نویسنده را در بر می‌گیرد (مانند تاریخ طبری یا کتاب جامع‌التواریخ) اما در تاریخ‌نگاری سلسله‌ای فقط در مورد رویدادهای دوران فرمانروایی یک سلسله اطلاعات داده می‌شود (مانند تاریخ بیهقی).

۳- چرا سفرنامه‌ها از ... ؟ چون اطلاعات مفیدی از زندگی اجتماعی مردم درگذشته ارائه می‌کند که در دیگر منابع کمتر دیده می‌شود و نیز حاوی اطلاعات با ارزشی از تاریخ اقتصادی، فرهنگی و جغرافیایی سرزمین‌ها هستند.

۴- متون جغرافیایی چه ... ؟ اطلاعاتی دربارهٔ آداب و رسوم، فرهنگ، معیشت، وضعیت اقتصادی، نظامی، راه‌ها، بندرها، نژاد، زبان، مرز سرزمین‌ها و حکومت‌های محلی ارائه می‌دهند.

۵- به نظر شما ... ؟ مراجع و منابع نوشتاری؛ زیرا ممکن است بسیاری از منابع غیرنوشتاری مانند بناهای تاریخی و یا دست‌ساخته‌های بشر در طول زمان از بین رفته باشد و یا آثار شفاهی در معرض فراموشی قرار گرفته باشد، درصورتی که کتب تاریخی و منابع نوشتاری به‌صورت‌های گوناگون همواره پابرجا مانده و اطلاعات وسیعی از جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها ارائه می‌دهند. منابع نوشتاری به‌صورت واضح و مستقیم اطلاعات خود را در اختیار مورخ قرار داده است.

@KonkurVIPBook